

ŠIUOLAIKINĖS UNIVERSITETINĖS LEIDYBOS PERSPEKTYVŲ GAIRĖS

GINTARĖ GALINIENĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: gintare@cr.su.lt

Kintant šiuolaikinio universiteto vaidmeniui, klostosi nauja aukštosios mokyklos misija, randasi naujų mokslinės komunikacijos formų, plečiasi tradicinės universitetinės leidybos galimybės. Universiteto leidėjai padarė didelę pažangą pradėdami publikuoti mokslo leidinius, ypač mokslo žurnalus, skaitmeninėje erdvėje. Tačiau ima ryškėti tendencija, kad spausdintinė mokslo žurnalo forma pamažu nyksta. Galima hipotetiškai svarstyti, kad kitas skaitmeninės universitetinės leidybos lygmuo – sukurti naujų leidybos formatų, kurie leistų taikyti tokias skaitmenines technologijas, kurios suteiktų galimybę mokslininkams atlikti itin integruotus skaitmeninius mokslinius tyrimus ir juos operatyviai platinti, aptarti su kitais mokslininkais, greitai atnaujinti jų turinį ir naudotis teikiamomis naujos kartos žiniatinklio galimybėmis.

Reikšminiai žodžiai: mokslinės komunikacijos paradigma, dvejopa mokslinės leidybos forma, mokslo žurnalų internete ekonomika, recenzavimas, šiuolaikinė universitetinė leidyba.

Straipsnyje laikomasi nuostatos, kad dauguma ateities mokslinių tyrimų vis dėlto dažniausiai bus skleidžiami ir skelbiami skaitmeniniais mokslinės komunikacijos kanalais. Tyrimo objektas – šiuolaikinės universitetinės leidybos pokyčiai, susiję su mokslinės komunikacijos paradigma. Taigi, brėžiant šiuolaikinės universitetinės leidybos ateities gaires kaip šio straipsnio tikslą, susiduriama su keturiomis svarstytinomis problemomis-uždaviniais:

- pokyčiai mokslinės komunikacijos paradigmoje;
- dvejopa mokslinės leidybos forma „spausdintinis mokslo žurnalas – skaitmeninis mokslo žurnalas“;

- mokslo žurnalų internete ekonomika;
- recenzavimo klausimas.

Straipsnyje taikyti teoriniai (naujausios literatūros analizės, sintezės, sisteminis, apžvalginis) metodai.

MOKSLINĖS KOMUNIKACIJOS PARADIGMOS POKYČIAI

Mokslinės komunikacijos erdvėje vis dažniau imama kalbėti apie spausdintinių mokslo žurnalų išnykimą [7]. Šis reiškinys siejamas su mokslo žurnalais, turinčiais atvirą ar ribotą prieigą internete. Atsiradusios galimybės naudoti naują ir nebrangią skaitmeninę programinę leidybos įrangą, matyti mokslo

straipsnį skaičiusių apsilankymo statistika suponuoja kitokią mokslo žurnalo raišką – skaitmeninę jo formą. Tačiau vis dar nėra iki galo išspręsti su skaitmenine mokslinė leidyba ir publikavimu internete susiję klausimai: skaitmeninės mokslinės leidybos ir jos publikavimo internete ekonomika, straipsnių vertinimas ir recenzavimo standartai – kaip jie bus įskaitomi dėstytojams per atestacijas už kadenciją ir apskritai pačios mokslinės skaitmeninės leidybos galimybės. Tačiau skaitmeninės mokslinės leidybos ir publikavimo internete pranašumai būtų didesnės prielaidos, platesnio mokslininkų bendradarbiavimo galimybės. Universitetai veikia kaip leidybos centrai su savo skaitmeninėmis mokslinių leidinių atsargomis, todėl ateityje tikimasi, kad mokslo ir studijų institucijos daugiau dėmesio ir kartu lėšų skirs skaitmeninių mokslo žurnalų redaktoriams, recenzentams ir straipsnių autoriams.

Nemažai jaunųjų mokslininkų labiau linkę ieškoti mokslinės informacijos internete ir renkasi skaitmeninę, o ne spausdintinę mokslo žurnalų straipsnio versiją. Taigi XXI a. pradžioje pastebima tendencija, kad mokslinės komunikacijos infrastruktūros platformoje matyti poslinkis nuo spausdintinio mokslo leidinio link skaitmeninio: spausdintinė mokslo leidinio versija nebėra vienintelė kaip anksčiau – ji konkuruoja su skaitmenine ir, viena vertus, egzistuoja ir spausdintinė, ir skaitmeninė mokslo leidinio forma, kita vertus, komunikantą pasiekia tik skaitmeninė, galinti išstumti iš mokslinės komunikacijos infrastruktūros platformos spausdintinę jo formą. Šiuo metu aprašy-

ta vyraujanti dvejopa mokslinių leidinių publikavimo forma reiškia, kad mokslinė komunikacija jau negrįš į iki tol buvusią tik spausdintinę formą, priešingai, dabar ji įžengė į transformacijos, t. y. poslinkio, etapą kai konkuruoja dvi publikavimo formos. Gali būti, kad mokslinė komunikacija vėl taps vienakryptė – ji įgaus tik skaitmeninę formą, atsisakydama spausdintinės formos, ir ši bus galima tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, publikuoti tam tikrą egzempliorių skaičių pagal poreikį (spaudos pagal poreikį forma).

Thomas H. Gouldas, prognozuodamas universitetinės leidybos ateitį, įsitikinęs, kad nauji mokslo žurnalai bus skaitmeninės formos, turintys laisvą prieigą internete, o iki tol leisti tradiciniai popieriniai mokslo žurnalai bus perkelti į internetą, jų apskritai neliks. Jo nuomone, šie pokyčiai universitetinės leidybos srityje veikiausia yra vieni reikšmingiausių, su kuriais universitetinei leidybai teko apskritai susidurti, – jos laukia nemažai naujų galimų transformacijų [7]. Tačiau daugelis dalykų, susijusių su galimais pokyčiais, dar nėra išspręsti, pavyzdžiui: skaitmeninės mokslinės leidybos ekonomika, recenzavimas, skaitmeninės mokslinės produkcijos užskaita dėstytojams per atestaciją už kadenciją ir pan.

DVEJOPA MOKSLINĖS LEIDYBOS FORMA: SPAUSDINTINIS MOKSLO ŽURNALAS IR SKAITMENINIS MOKSLO ŽURNALAS

Vertinant dabartinę situaciją pastebima, kad spausdintiniai mokslo žurnalai perkeliama ir į internetą: po tam tikro laiko su mokslo

straipsnių turiniu taip pat galima susipažinti mokslo ir studijų institucijų interneto svetainėse. Pavyzdžiui, su Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto leidžiamais tęstiniais mokslo darbais „Knygotyra“ (vyr. redaktorius – prof. habil. dr. Domas Kaunas) ir joje publikuojamais straipsniais PDF formatu galima susipažinti adresu <<http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/knygotyra/isleisti-numeriai/>> skiltyje „Išleisti numeriai“. „Knygotyros“ numeriai pagal metus ir tomus pradėti sistemingai skelbti internete nuo 2000 metų 36 tomo¹, pateikiant redaktorių kolegijos sąrašą ir turinį, kuriame suklasifikuoti straipsniai, apžvalgos, publikacijos, įvairenybės, diskusija, recenzijos, kronika ir pan. Informacijos ir komunikacijos katedros leidžiamo mokslo žurnalo „Informacijos mokslai“ straipsniai internete pradėti skelbti nuo 1995 metų antrojo tomo (<www.leidykla.eu/mokslo-darbai/informacijos-mokslai/>).

Taigi vyraujanti mokslinės leidybos dvejetainė forma „spausdintinis mokslo žurnalas–skaitmeninis mokslo žurnalas“ suponuoja tai, kad mokslinės komunikacijos paradigmoje vyksta šis tas daugiau nei mokslo žurnalo išorinės formos kaita: ši reikšminga transformacija nubrėžia naujas mokslinės komunikacijos gaires ir kartu atveria kitokias, iki tol menkai naudotas

¹ Pirmasis tęstinių mokslo darbų „Knygotyra“ tomas internete yra 1998, t. 34 [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/knygotyra/isleisti-numeriai/>>.

galimybes, kai nuo ribotos mokslo žinių prieigos dėl spausdintinės formos pereinama prie platesnės sklaidos internete skaitmenine forma. Tačiau šis pokytis, išplėtęs mokslinės komunikacijos ir prieigos galimybes, gali paskatinti universiteto redaktorių kolegijų narius, mokslo centrus ir pavienius tyrėjus kurti naujus mokslo žurnalus tik skaitmeninėje erdvėje (internetė).

Irma F. Dillon, Karla Hahn teigia, kad mokslo žurnalams, turintiems tiesioginę prieigą internete, pirmenybę teikia naujos kartos akademikai, nes mokslo straipsnius dominančia tema galima pasiekti internete nedelsiant, kai tik to prireikia [3, 379]. Richardas K. Johnsonas ir Judy Luther, atlikę tyrimą, nubrėžia tokią mokslinės leidybos ateities tendenciją: ne tik ekonomika skatina pereiti prie skaitmeninės mokslo leidinių formos ir jų skelbimo internete, bet ir patys vartotojai vis dažniau renkasi skaitmeninę, o ne spausdintinę leidinio versiją [5]. Markas Ware (2005) taip pat pažymi, kad leidyba, ypač mokslinė, išgyvena akivaizdžius pokyčius – ji transformuojasi į skaitmeninę ir persikelia į internetą [17, 194]. Be to, jaunesni bibliotekos ir kitų mokslo šaltinių vartotojai pirmenybę dažniausiai teikia skaitmeninei prieigai prie mokslinės informacijos, nei renkasi tai, kas išspausdinta [5]. Taigi mokslinėje komunikacijoje ir universitetinėje leidyboje spėtina perspektyva, kad artimiausią dešimtmetį vis mažės spausdintinės mokslinės produkcijos poreikis, nes prieiga internete prie mokslinės literatūros yra gerokai patogesnė iš namų, institucijos ar kitur 7 dienas per savaitę ir 24 valandas per parą, kilus

būtinybei. Tačiau daugelis bibliotekininkų vis dėlto norėtų turėti spausdintinę mokslo leidinio versiją kaip atsarginį variantą, jei būtų apribota ar negalima prieiga internete ar iškiltų kitokių trukdžių [12, 26].

MOKSLO ŽURNALŲ INTERNETE EKONOMIKA

Pastebėta, kad naudojantis naujausių technologijų suteikiamomis galimybėmis, ikileidybinius ir leidybinius ciklo procesus galima atlikti skaitmeninėje erdvėje, o tai leistų sumažinti universiteto skiriamas leidybai lėšas iki 50 proc. [1]. Jau minėta, kad programinė įranga, sukurta pastaraisiais metais, gali padėti mokslo žurnalų, publikuojamų skaitmenine forma internete, redaktoriams patiems valdyti visą rengiamo numerio leidybos procesą: redaktoriai gali kiekvienam mokslo straipsniui parinkti recenzentus, išsiųsti su recenzentų pastabomis straipsnį autoriui pataisyti, iš autorių gauti pagal recenzentų pastabas pataisytą straipsnį, bendrauti su kitais redakcinės kolegijos nariais (jie gali gyventi skirtingose pasaulio šalyse ir dirbti įvairiose aukštosiose užsienio mokyklose) uždaruose forumuose dėl rengiamo mokslo žurnalo numerio koncepcijos ir pan. – visa tai galima daryti internete.

Taupant universiteto biudžetą, dėl nuolat didėjančio skaitmeninės mokslinės leidybos poreikio nereikia skirti papildomos erdvės kasmet spausdinamų mokslo žurnalų numeriams bibliotekose, taip pat dėl kasmet mažėjančio bibliotekų biudžeto ir augančių universitetinės mažatirazės leidybos kainų jos priverstos užsakinėti tik ribotą skaičių

mokslo žurnalų. Kaip alternatyva – prieiga (laisva ar išpirkta tam tikram laikotarpiui už mažesnę kainą nei spausdintinė mokslinė produkcija) prie mokslo žurnalų duomenų bazės internete, kuri padeda kaupti vietinę, kitų mokslo ir studijų institucijų mokslinę produkciją. Mokslo produkcijos paieška interneto duomenų bazėje palengvina paieškos galimybes pagal autoriaus pavardę, straipsnio pavadinimą, mokslo žurnalo pavadinimą ir metus, aukštąją mokyklą ir pan. Tačiau pagrindinis apribojimas universiteto lygmeniu yra skaitmeninės erdvės (serverio) talpa, kurioje kasmet būtų archyvuojama parengta mokslo ir studijų institucijos mokslinė produkcija. Pavyzdžiui, vidutinė 20 puslapių mokslinė publikacija PDF formatu be diagramų / paveikslų apytiksliai užima 200 KB serverio talpos. Jei straipsnyje yra nemažai spalvotų diagramų / paveikslų, ji gali būti ir 10 MB dydžio [8, 287].

Tačiau šis mokslinės komunikacijos modelis kelia ir tam tikrų problemų: kyla abejonių dėl mokslo žurnalų internete ilgaamžiškumo ir išlikimo galimybės, nors jais ir gebama perduoti / perteikti daugiau informacijos nei spausdintiniuose mokslo žurnaluose. Paprasčiausia bijoma, kad skaitmeninis mokslo žurnalas interneto erdvėje gali dingti, t. y. įvedus jo interneto adresą sistema praneš, kad toks adresas ne(be)egzistuoja ar nerandamas (angl. *The requested URL was not found on this server*). Leidžiant mokslo žurnalą spausdintine forma, su tokia problema nesusiduriama.

Iš tiesų skaitmeninių mokslo publikacijų ilgalaikio išsaugojimo problema yra spren-

džiama ne tik tarptautiniu, bet ir valstybiniu mastu atskirose šalyse, tarp jų ir Lietuvoje, įtraukiant į šį probleminį reiškinį ir leidėjus. Pavyzdžiui, nacionalinės bibliotekos ar tam skirtos institucijos renka skaitmeninių publikacijų privalomąjį egzempliorių, automatiškai harvesterio ar kitu metodu periodiškai daro šalies (su jos domenu) internetinės erdvės „momentines nuotraukas“, kaupia skaitmeninių išteklių archyvą ir t. t. (žr. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos tinklalapyje rubriką *Leidėjai*). Galima pateikti ir konkrečių pavyzdžių: Lietuvos akademinė e.biblioteka (eLABa) (<http://www.elaba.lt/>), Lietuvos virtuali biblioteka (<http://www.metalib.library.lt/>) ir kt., kaip ilgalaikio išsaugojimo, prieigos ir kt. problemų sprendiniai.

Teiktina, kad universitetinės leidybos skaitmeninimas suponuoja ne tik naujos skaitmeninės mokslinės produkcijos kartos atsirastį, bet ir vis ryškėjančią skaitmeninės bibliotekos formą. Taigi skaitmeninių mokslo žurnalų radimasis (kuriam taip pat reikalingas mokslo ir studijų institucijos rėmimas) yra pradinis taškas, padedantis suprasti, kaip ir kodėl keičiasi mokslinės komunikacijos paradigma: joje greta iki tol egzistavusių atsiranda naujų formų ir išraiškų, kaip skaitmeninė mokslinė leidyba universitete.

Apibendrinant darytina išvada, kad transformacija mokslinės komunikacijos paradigmoje skatina universitetinę leidybą priiimti kitokius vaidmenis vykdant savo veiklą. Sukurta nauja programinė įranga leidžia universiteto leidyklai mažomis są-

naudomis rengti ir skelbti mokslo žurnalą skaitmeninėje erdvėje, prieigą prie jo suteikti platesnėms mokslininkų bendruomenėms (laisva ar mokama prieigos forma). Skaitmeninė mokslinė leidybos ekonomika skatina mokslo ir studijų institucijos investicijas į skaitmeninių talpyklų dydžio plėtrą.

RECENZAVIMO KLAUSIMAS

Kalbant apie universitetinės leidybos publikuojamos mokslinės produkcijos turinio kokybę, keliamas nepasitikėjimo recenzentų parašytais atsiliepimais klausimas: kokia galima recenzavimo ateities perspektyva? Atlikta nemažai mokslinių tyrimų, kuriais siekta išsiaiškinti, ar pagrįstai recenzantai atmeta dalį mokslo straipsnių akademiniuose žurnaluose [10; 14; 13; 2; 15; 18; 9; 4; 11]. Tyrimų rezultatai rodo, kad dažniausiai pasitaikantis recenzentų paaiškinimas, kodėl atmestas straipsnis, yra dideli metodologiniai trūkumai, kad mokslinės produkcijos recenzavimo trūkumas – pati recenzavimo sistema, kuri numatyta siekiant garantuoti, kad būtų publikuojami tik geriausi moksliniai tyrimai [10; 13; 2; 15; 4; 11]. Keliamas ir nepasitikėjimo (subjektyvumo) recenzentais vertinant mokslinę publikaciją klausimas [14, 191]: bijodami konkurencijos mokslinių tyrimo lauke, jie sąmoningai atmeta išties vertingą ir reikšmingą tyrimą [9]. Tačiau, nepaisant minėtų trūkumų, recenzavimas mokslo pasaulyje vertinamas ir pripažįstamas, nes šiuo mokslinės produkcijos vertinimo modeliu mokslo ir studijų institucija vienokia ar kitokia forma, kaip teigia T. H. Gould, pasitiki jau 400 metų.

[7]. Pasak M. Stonkienės, Z. O. Atkočiūnienės, R. Matkevičienės, *mokslinių žurnalo leidėjai <...>, organizuodami mokslo kūrinių (straipsnio) recenzavimą* (angl. *peer review*), *užtikrina mokslo kūrinių (straipsnio) statusą, o jį publikuodami skleidžia mokslo žinias <...>. Pažymima, kad mokslo kūrinių (straipsnio) statusas sietinas ir su mokslinio žurnalo leidėjo reputacija, todėl mokslinio žurnalo leidėjas taip pat dalyvauja patvirtinant mokslo kūrinių (straipsnio) statusą* [16, 104].

Tačiau Davidas Goodsteinas įsitikinęs, kad recenzavimas nepadaeda apsaugoti nuo menkaverčių mokslinių tyrimų publikavimo. Jis taip pat pažymi, kad mokslinės publikacijos recenzavimas nepajėgia identifikuoti plagijato atvejų [6, 71]. Todėl kyla klausimas: galbūt vertėtų apskritai atsisakyti recenzavimo, nes skaitmeninė universitetinės leidybos forma suteikia galimybę internete kitiems mokslininkams išsamiau aptarti pateiktą straipsnį teikiant komentarus ir pastabas, o tai būtų patikimesnis ir naudingesnis metodas nei dviejų trijų asmenų atliekamas recenzavimas. Tačiau recenzavimas, nors mokslinė leidyba ir transformuojasi į skaitmeninę formą, lieka vienu iš svarbiausių mokslinės produkcijos turinio įvertinimo ir kokybės patikros instrumentų. Taigi šiame kontekste galima svarstyti apie tai, kad tradiciniam recenzavimo modeliui, kai paskirti recenzantai vertina ketinamo publikuoti mokslinio straipsnio turinį kokybiniu lygmeniu, galima pritaikyti atvirkštinę formą: pirmiausia internete skelbiama nerecenzuota mokslinė publikacija, kurią vertina prie sistemos prisijungę kiti mokslininkai, išdėstydami savo

pastabas apie pateiktą medžiagą. Kolegų mokslininkų internete pateiktos pastabos apie mokslinį straipsnį prilygtų recenzijai ir paskatintų publikuoti kokybiškesnio turinio tyrimus skaitmeninėje erdvėje. Teigtina, kad skaitmeniniai mokslo žurnalai internete yra puiki galimybė užmegzti naudingą tyrėjų diskusiją apie nagrinėjamą mokslo sritį ar problemą ir taip praturtinti mokslinius darbus ar atskirus tyrimus. Tyrimo medžiaga ar mokslinis straipsnis galėtų būti skelbiamas tinkle, kiti tyrėjai būtų kviečiami pareikšti savo nuomonę dėl pateiktų tyrimo duomenų tikslingumo, aiškumo, patikimumo ir perimti iki tol recenzentams skirtas funkcijas. Taigi kitų mokslininkų pateikti komentarai skatintų naujas straipsnio ar tyrimo autoriaus išvalgas, taip pat patys autoriai pasinaudotų pateiktomis pastabomis, kad būtų pagerintas svarstomo straipsnio ar tyrimo medžiagos turinys.

Tačiau atvirkštinis recenzavimo modelis turi ir trūkumų. Nors kaip tokio modelio teigiamybė minima galimybė atsižvelgti į pastabas tobulinant publikaciją, tačiau vis dėlto gali kilti etinių mokslinio darbo problemų. Jei tradicinės recenzijos autorius savo idėjas tarsi dovanoja recenzuojamo darbo autoriui, tai viešai internete paskelbtų komentarų ir pastabų, taip pat kai kurių minčių, teiginių, idėjų panaudojimas reikštų jų pasisavinimą, o pati pataisyta publikacija taptų beveik kolektyvine, prarastų individualią autorystę. Taigi galima daryti išvadą, kad į publikaciją su diskusijomis, komentarais ir pastabomis vertėtų žiūrėti kaip į visumą. Juk ne veltui kai kurių konferencijų medžiaga (pranešimai)

leidžiama drauge su diskusijomis, pastabomis, komentarais.

Taigi universitetas taip pat turi plėtoti naują savo veiklos viziją – tapti kuo atviresne erdve mokslininkams dalytis savo mintimis ir skleisti įvairias mokslo idėjas, kurios sulauktų kitų mokslininkų ar mokslinių bendruomenių reakcijos, argumentuotos kritikos, pastabų ar pritarimo, nes tai skatina savarankišką ar bendrą akademių tyrinėjimų plėtrą. Priega internete prie mokslinės produkcijos ir skaitmeninė jos forma atveria naujų galimybių plėtotis akademių minčiai, neribotai skelbti mokslo tyrimus, skatina diskusijas su kitais mokslininkais, dalijimąsi savo tyrimais, suteikia progą taisyti klaidas. Pavyzdžiui, daugiau mokslininkų gali peržiūrėti ar perskaityti kolegų straipsnių, susipažinti su tyrimu ir pateikti savo komentarus, nurodyti klaidas, trūkumus ar prisidėti prie mokslo straipsnio turinio papildymo naujomis išvargomis. Taigi galutinis atvirkštinis minėto recenzavimo modelio transformavimas duotų akivaizdžių rezultatų, nes būtų:

- publikuojami išsamesni tyrimai;
- aiškiau išdėstomi teiginiai ir plėstųsi tyrinėjimų laukas;
- kokybiškesnio turinio galutinė mokslinė publikacija;
- užkertamas kelias recenzentų korupcijai, kai šie vengia konkuruoti su kitais mokslininkais dėl kokybiškų ir naujausių mokslinių tyrimų, kurie sąmoningai atmetami kaip „netinkami“;
- išvengiama pasitaikančių mokslo publikacijų turinio klaidų.

Taigi apibendrinant šiuolaikinės universitetinės leidybos perspektyvos gaires, teigtina, kad atsiradusios galimybės naudoti naują ir nebrangią skaitmeninę programinę leidybos įrangą suponuoja kitokią mokslo žurnalo raišką – skaitmeninę jo formą. Skaitmeninės mokslinės leidybos ir publikavimo internete pranašumai būtų didesnės prieigos, platesnio mokslininkų bendradarbiavimo galimybės. Tikimasi, kad ateityje mokslo ir studijų institucijos daugiau dėmesio ir kartu lėšų skirs skaitmeninių mokslo žurnalų redaktoriams, recenzentams ir straipsnių autoriams. Taigi XXI a. pradžioje mokslinės komunikacijos infrastruktūros platformoje ima ryškėti poslinkis nuo spausdintinio mokslo leidinio link skaitmeninio.

Šiuo metu vyrauja dvejopa mokslinės leidybos forma „spausdintinis mokslo žurnalas–skaitmeninis mokslo žurnalas“, tačiau ji dabar žengia į transformacijos etapą. Tačiau daroma prielaida, kad mokslinė komunikacija vėl taps vienkryptė – ji įgaus tik skaitmeninę formą. Taigi mokslinėje komunikacijoje ir universitetinėje leidyboje fokusuojama perspektyva, kad vis mažės spausdintinės mokslinės produkcijos poreikis. Vadinasi, skaitmeninių mokslo žurnalų radimasis yra pradinis taškas, padedantis suprasti, kaip ir kodėl keičiasi mokslinės komunikacijos paradigma.

Mokslinės produkcijos recenzavimo trūkumas – pati recenzavimo sistema, kuri kelia nepasitikėjimo (subjektyvumo) recenzentais klausimą. Tačiau recenzavimas mokslo pasaulyje vis dar vertinamas ir pripažįstamas,

nors ir nepadeda apsisaugoti nuo menka-
verčių mokslinių tyrimų publikavimo.
Tradiciniam recenzavimo modeliui galima
pritaikyti atvirkštinę formą, kai pirmiau-
sia internete skelbiama nerecenzuota
mokslinė publikacija, kurią vertina prie
sistemos prisijungę kiti mokslininkai.

Tačiau dėl tokio atvirkštinio recenzavimo
modelio gali kilti etinių mokslinio darbo
problemų. Todėl į publikaciją su diskusi-
jomis, komentarais ir pastabomis vertėtų
žiūrėti kaip į visumą. Vis dėlto manoma,
kad atvirkštinis recenzavimo modelis būtų
akivaizdžiai naudingas.

NUORODOS

1. BROWN, L.; GRIFFITHS, R.; RAS-COFF, M. *University Publishing in a Digital Age* [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ithaka.org/ithaka-s-r/strategy/Ithaka%20University%20Publishing%20Report.pdf>>.
2. DALTON, Rex. Peers under pressure. *Nature*, 2001, vol. 413, p. 102–104.
3. DILLON, Irma F., HAHN, Karla. Are Researchers Ready For The Electronic-Only Journal Collection?: Results of a Survey at the University of Maryland portal. *Libraries and the Academy*, 2002, vol. 2, no. 3, p. 375–390.
4. JEFFERSON, T. Peer review and publishing: it's time to move the agenda on. *The Lancet*, 2005, vol. 366, iss. 9482, p. 283–285.
5. JOHNSON, RICHARD K.; LUTHER, Judy. The e-only tipping point for journals: what's ahead in the print-to-electronic transition zone. *Association of Research Libraries*. [interaktyvus]. Washington, DC, 2007 [žiūrėta 2009 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/eric-docs2sql/content_storage_01/0000019b/80/3a/e6/cc.pdf>.
6. GOODSTEIN, David. *How Science Works* [interaktyvus]. U.S. federal judiciary reference manual on evidence. 2000, p. 66–72
- [žiūrėta 2009 m. lapkričio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.its.caltech.edu/~dg/HowScien.pdf>>.
7. GOULD, Thomas H. The Future of Academic Publishing: Application of the Long-Tail Theory. *Publishing Research Quarterly* [interaktyvus]. 2009, vol. 25. ISSN 1053-8801 (Print) 1936-4792 (Online). New York: Springer [žiūrėta 2009 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.springerlink.com/content/107893/?Content+Status=Accepted>>.
8. HITCHCOCK, Steve M.; CARR, Les A.; HALL, Wendy. Web journals publishing: a UK Perspective. *Serials*, 1997, vol. 10 (3), p. 285–298.
9. HORROBIN, David F. Opinion: something rotten at the core of science? *Trends in Pharmacological Sciences*, 2001, vol. 22, no. 2.
10. MAHONE, Michael J. Publication prejudices: an experimental study of confirmatory bias in the peer review system. *Cognitive Therapy and Research*, 1977, vol. 1, no. 2, p. 161–175.
11. NEFF, Bryan D.; OLDEN, Julian D. Is peer review a game of chance? *Professional Biologist* [interaktyvus], 2006, vol. 56, no. 4, p. 333–340 [žiūrėta 2009 m. lapkričio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fish.ashington.edu/research/oldenlab/pdf/2006/BioScience_2006.pdf>.

12. PALMER, Janet P.; SANDLER, Mark. What do faculty want? *Library Journal*, 2003, vol. 128, no. 1, p. 26–28.

13. PETERS, John. The hundred years war started today: an exploration of electronic peer review. *Internet Research: Electronic Networking Applications and Policy* [interaktyvus], 1995, vol. 5, no. (4), p. 3–9 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=/published/emeraldfulltextarticle/pdf/1720050401.pdf>>.

14. PETERS, Douglas P.; CECI, S. J. Peer-review practices of psychological journals: the fate of publishing articles, submitted again. *Behavioral and Brain Sciences*, 1982, vol. 5, p. 187–255.

15. SHULENBURGER, David E. On scholarly evaluation and scholarly communication. *College and Research Library News* [interaktyvus], 2001, vol. 62, no. 8, p. 808 [žiūrėta

2009 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crlnews/backissues2001/september3/scholarlyevaluation.htm>>.

16. STONKIENĖ, Marija; ATKOČIŪNIENĖ, Zenona Ona; MATKEVIČIENĖ, Renata. *Autorių teisės mokslo komunikacijoje: Lietuvos mokslininkų kūrybinių, publikuojamų valstybės remiamuose moksliniuose žurnaluose, teisinė intelektinės nuosavybės apsauga: monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.

17. WARE, Mark. E-Only journals: is it time to drop print? *Learned Publishing* [interaktyvus], 2005, vol. 18, no. 3, p. 193–199 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ingentaconnect.com/content/alp-sp/lp/2005/00000018/00000003/art00005>>.

18. WENNERA'S, Caristine; WOLD, Agnes. Nepotism and sexism in peer review. Iš *Women, science, and technology*. Routledge, 2001, p. 46–52.

MODERN UNIVERSITY PUBLISHING FUTURE: GUIDELINES FOR PERSPECTIVE

GINTARĖ GALINIENĖ

Abstract

The changing role of the modern university, emergence of a new high school's mission, imposing new forms of science communication expand the traditional publishing opportunities on the university level. It is noted that the University of Publishers have made considerable progress in helping to publish scientific journals, especially in the digital space. However, the trend appears that the printed form of scientific journals gradually disappears. It is possible to hypothesize that the next digital publishing

university level would be establishment of new publishing formats which enable the application of a digital technology which will allow scientists to carry out a built-in digital research, rapidly disseminate it and discuss with other researchers, and dynamically update their content by using the possibilities offered by the new generation of the web.

However, most research in the future will be mainly disseminated and published in scientific digital communication channels. Thus, as pro-

spective modern university publishing guidelines for the future, there are four problems to be treated:

- changes in the science communication paradigm;
- double scientific publishing in the form of “paper-digital journal”;
- scientific journals on the Internet;
- reviewing the matter.

Thus, the university also needs to develop its new business vision – to become an open space for researchers to share their ideas and disseminate a range of scientific ideas that would find response

in other scientists or scientific communities, reasoned criticism, comment or approval, all of which encourage individual or general academic research development. Online access to scientific production and its digital form opens up new opportunities for the academic development of the idea of unlimited scope for research, stimulates discussion with other researchers, sharing their research, opportunities to correct errors, submit their comments, indicate errors, or to contribute to the scientific content of a paper by adding new insights. The final transformation of the peer review model would produce tangible results.

Īteikra 2010 m. sausio mėn.